

SØNDERJYLLANDS FORSVAR
OG LEMBOURNS SPIONAGE

*Dedikeret til Lembourn-familien som den forklaring,
den ikke fik, mens bedsteforældrene levede.*

Michael H. Clemmesen

SØNDERJYLLANDS FORSVAR
OG LEMBOURNS SPIONAGE

*Om skiftet i 1928-29 tilbage til Tyskerkursen
fra småflirt med fransk alliance*

Syddansk Universitetsforlag

© Forfatteren og Syddansk Universitetsforlag 2019
Sat og trykt af Specialtrykkeriet Arco

Omslagsfotos:

Forside: Pressefoto af Holger Damgaard markerer af Genforeningen ved Kongeågrænsen syd for Kolding med en grænsegendarm og en sønderjyde ved grænsestenene. (Den Kongelige Bibliotek)

Bagside: Fra en frokost under en fransk delegations besøg i Tønder. Den franske officer for bordenden er med stor sandsynlighed militærattachéen, oberst Louis Burin des Roziers på besøg fra Haag. Under krydset til højre ses kaptajn Harry Lembourn, og over for ham ses hans bataljonschef, oberstløjtnant Ove Christian Obel. (*Berlingske Tidende, Morgen*, 10. januar 1929, dvs. dagen efter Leipzig-spionagedommen over Lembourn) (Rigsarkivet)

Forfatterportræt fra efteråret 2018, Fotograf: Raido Saar, Baltic Defence College.

Enkelte illustrationer kan forekomme slørede, hvilket skyldes gamle eller uskarpe forlæg.

Mekanisk, fotografisk, elektronisk eller anden mangfoldiggørelse af denne bog er kun tilladt med forlagets tilladelse eller ifølge overenskomst med Copy-Dan.

ISBN 978 87 408 3191 7

Sønderjyllands forsvar og Lembourns spionage er trykt med støtte fra:

Alvingfonden

Dansk Kultursamfund af 1910

Konsul George Jorck og hustru Emma Jorck's Fond

Traugott Møllers Fond

Den Hielmstjerne-Rosencroneske Stiftelse

Syddansk Universitetsforlag

Campusvej 55

5230 Odense M

www.universitypress.dk

Indhold

Forord	9
Indledning	13
OUVERTUREN	17
Kapitel 1	Neutralitetstabet ved etablering af et britisk støttepunkt for tilstedeværelse i Østersøen i Københavns Havn 19
Kapitel 2	Den operative ententeinterventionsbase 27
Kapitel 3	Krigsdeltagelse med frivillige samt base for Cowans og Churchills krigsindsats mod Sovjetrusland 31
Kapitel 4	“Bolsjevikcentralen”: København som centrum for den efterretnings- og sikkerhedsmæssige koordination 35
Kapitel 5	Danmarks aktive sikring af basen mod sabotage og propaganda 39
Kapitel 6	Folkeforbundsrammen 41
Kapitel 7	Påskekrisen om forholdet til Tyskland 43
VENSTRES NYE SIKKERHEDSPOLITIK 1920-1922:	47
Kapitel 8	Alpejægerne, der markerede Frankrigs støtte til Danmark 49
Kapitel 9	Krigsministeriets start på sit Sønderjyllandsprojekt med “Sønderjysk Kommando” 53
Kapitel 10	Fransk støtte til den nye danske regerings grænserevisionsforsøg 59
Kapitel 11	Hyldest til de besøgende franske soldater: Den umiddelbare tak 63
Kapitel 12	1922-forsvarordningen: Indkasseret fredsdividende forklædt som allianceforsvarslove 67
Kapitel 13	“Ærespligt” i Vilnius under fransk kommando 85
Kapitel 14	Den indenrigspolitiske dimension af truslen: Det kommunistiske kupforsøg i september 1921 89
Kapitel 15	Det dansk-franske materielsamarbejde fra 1923 93

EFTERRETNINGSFORHOLD 97

- Kapitel 16 Dansk efterretningstjeneste i begyndelsen af 1920'erne 99
- Kapitel 17 Erik Withs fald, Oluf Wolfs skæbne og Æreslegionens Ridderkors 109
- Kapitel 18 Opbygningen af tjenesten i Sønderjylland 117

DE TO DANSKE MILITÆRE VÆRNS STRATEGISKE
OPFATTELSER FRA 1924 TIL 1928 121

- Kapitel 19 1924-1925: Flådens og specielt Lorcks hjernestorme og Hærens fastlåste strategisyn 123
- Kapitel 20 1926: Flåden tænker videre under ændrede vilkår, Hæren afviser, at ændringer er relevante 131
- Kapitel 21 1927: Den fortsatte allianceramme samt den nye venstregerings ønske om forsvarspolitisk kursskift 137
- Kapitel 22 1928: Rechnitzers udnyttelse af forbundsrammen og regeringens 1927-forslag til at starte en budgetkrig med Hæren 141
- Kapitel 23 Sammenfatning af den generelle diskussion 147

FORSVARET AF ELLER KUN I SØNDERJYLLAND
TIL OG MED 1924 149

- Kapitel 24 Sikringen af Sønderjylland fra Genforeningen indtil Hæren kommer på plads efter den nye hærordning 151
- Kapitel 25 Den gamle nationalkonservative direktør Westenholz og den unge fascist Arildskov danner par 163
- Kapitel 26 General Wolffs modstand mod Krigsministeriets indblanding i hans ressort 167
- Kapitel 27 Kriseforløbet efter Ølstuekuppet 175
- Kapitel 28 Detaljeret forsvarsplanlægning iværksættes 187

UDVIKLINGEN AF SØNDERJYLLANDS FORSVAR 1924-1928 191

- Kapitel 29 Præsentation af Harry Lembourn: En almindelig dansk officer 193
- Kapitel 30 På vej mod Det frivillige Grænseværn 201
- Kapitel 31 De højere myndigheders strid og de lokales forberedelser 21
- Kapitel 32 Generalstabens Plan I for Jyllands forsvar så langt mod syd som muligt 219
- Kapitel 33 Grænseværnets vej til *Jydske Værn* og fortrolig formel anerkendelse 223
- Kapitel 34 Generaløjtnant Nyholm og forsvaret mod invasion 235

Kapitel 35	Integrationen af Jydske Værn i 1. Jydske Divisions forsvarsforberedelser	243
Kapitel 36	Samlet beskrivelse af Harry Lembourns rolle fra ankomst til Tønder til afrejsen til Berlin i april 1928	257
TYSKLAND OG DEN FORVENTEDE KRIG MOD KOMBINATIONEN POLEN-FRANKRIG INDTIL EFTERSOMMEREN 1928		
		263
Kapitel 37	Til og med krigsspillet i vinteren 1925-26	265
Kapitel 38	Januar-oktober 1928: Efterretning om polsk-fransk militæroverenskomst erkendt, rustningsskandalen og panserskibet	275
Kapitel 39	Øresundsudbydningen	283
TØNDER, BERLIN OG KØBENHAVN APRIL-DECEMBER 1928		
		289
Kapitel 40	Baggrunden for Lembourns kontaktrekrutteringsrejse til Berlin	291
Kapitel 41	Lembourn i Berlin	301
Kapitel 42	Tilbage i Tønder, Rossens død, arrestationen og første ugers presse	307
Kapitel 43	Månederne før dommen	321
Kapitel 44	Det friske tyske efterretningsmæssige udgangspunkt for retssagen	333
RETSSAGEN OG VIRKNINGERNE		
		339
Kapitel 45	Rigsretten i Leipzig 8.-9. januar 1929	341
Kapitel 46	Den første uges officielle danske reaktioner på dommen over Lembourn	349
Kapitel 47	Om ikke at presse Danmark over i Frankrigs arme	359
Kapitel 48	Berlin-legationens indsats, Abwehrs pralen og Lembourns vej fra tugthus til fæstningsarrest	365
Kapitel 49	Uden om den irriterende juridiske rådgivning til dansk afstraffelse af Lembourn	375
DE EFTERFØLGENDE SIKKERHEDSPOLITISKE VIRKNINGER		
		381
Kapitel 50	Sagens virkning på forsvaret af Sønderjylland	383
Kapitel 51	Generelle virkninger på Forsvaret var få og kun indirekte	393
Kapitel 52	Vejen til afsløringen af Nils Arnbergers rolle	399
Kapitel 53	Mulige virkninger på dansk efterretningsvirksomhed	405

LEMBOURNS SKÆBNE I DECEMBER-1928-LØFTETS
KAFKASKE UNIVERS 407

Kapitel 54	1929-1932: Fra fængslet	409
Kapitel 55	Vinteren 1932-1933: Lembourns hjemkomst, godtroenhed og dansk "retfærdighed"	423
Kapitel 56	1933-1945: Fransk kompensation, forsøgene fra Norge og lavpunktet fra sommeren 1940	433
Kapitel 57	1945-1955: Danmark frit, forvaltningen uændret	439
Kapitel 58	Fra 1955 med den sidste, desperate indsats i 1956 samt videre til 1991	447

Konkluderende analyse 455

Tillæg I 467

Tillæg II 477

Tillæg III 481

Arkiv-, kilde- og litteraturoversigt 485

Arkiver o.l. 487

Trykte kilder, herunder erindringer 488

Litteratur 489

Onlinekilder og litteratur 493

Kronologi 495

1918 495

1919, 1920 496

1921, 1922, 1923 497

1924, 1925 498

1926, 1927 499

1928 500

1929 502

1930, 1931, 1932, 1933 503

The South Jutland Coup Defence and Lembourn's Espionage; a Summary 505

Noter 527

Personregister 561

Forord

Bogen er rekonstruktionen af et næsten ubeskrevet årti i dansk sikkerhedspolitisk historie. 1920'erne var en indledningsvis kaotisk efterkrigstid, hvorefter en meget kort periode med fremgang hurtigt blev afløst af forskellige kriser på vejen mod den næste katastrofe.

Danmark startede årtiet med Genforeningen. Det er imidlertid helt afgørende at forstå, at for tyskere var vejen til og formen af Danmarks overtagelse af Nordslesvig et opportunistisk forræderi mod neutralitetspolitikken, et tegn på, at landet nu var i lommen på arvefejenden Frankrig. Som Troels Fink har beskrevet, advarede moderate slesvigere på forhånd om de virkninger af forløbet, der dannede baggrunden for denne historie.

I Danmark havde udviklingen i 1920'erne som i andre europæiske lande stærke rødder til landets optræden under Verdenskrigen og erfaringer fra denne, og, som vi skal se, genoptog man i slutningen af årtiet den tilpasningspolitik over for Tyskland, der havde præget Danmarks optræden under Verdenskrigen, og som blev fortsat og videreudviklet i rammen af Besættelsen. Skiftet skete uden diskussion, som om den flirt med sejrherrene, der af forskellige årsager påvirkede dansk politik fra årsskiftet 1918-19, aldrig havde fundet sted.

Der er tale om dansk fredstidshistorie, og derfor er der ikke tale om helte, kun om politikere, diplomater, patriotiske aktivister, officerer og finansministerielle embedsmænd, der ud over personlig indflydelse alle søgte landets bedste efter deres forudsætninger og erfaringer. I den afgørende fase i dette årti fik en outsider, kaptajn Harry Lembourn, en katalysatorrolle igennem et mislykket og amatøragtigt forsøg på at skaffe oplysninger om Tysklands højremilitser og landets illegale genoprustning.

Lembourn var en venlig, positiv og tjenstivrig og loyal mand, der også ville opleve at give et lille, mere end rutineagtigt bidrag til sit lands vel. Det gik mildest talt ikke godt, og det skitserede efterfølgende forløb i de næste 25 år tegner et meget lidt flatterende billede af dansk politik og forvaltningsetik under proaktiv tilpasning til Tysklands mulige ønsker.

At en person og derigennem familien må ofres for statens vel i en presset situation, må man som realist se i øjnene, men ikke, at myndigheder derefter af dovenskab, forvaltningsmæssig bekvemmelighed og svigtende moralsk mod fravælger at rette op på tidligere uret.

To fund var været direkte inspirationer for bogen. Det første fandt sted i det tyske militærarkiv i Freiburg for omkring ti år siden. Arkivalier viste, at den tyske rigsmarine i 1928-29 for mig helt uforståeligt begyndte at overveje at genoptage krigsplanlægning mod et Danmark, hvor forsvarsdiskussionen i stigende grad blev præget af ønsket om at afruste landet eller som minimum nedruste det yderligere.

Det andet fund skete under affotograferingen af en samling gamle scrapbøger med avisudklip fra første halvdel af forrige århundrede, hvor udklippene primært kom fra *Nationaltidende*. Her fandt jeg i bindet fra 1929 en omfattende artikel i denne avis om dommen over Harry Lembourn for spionage for Frankrig. Der var tidsmæssig og delvis emnemæssigt sammenhæng mellem de to kilder, men var dette en tilfældighed? Det var det ikke, og bogen fortæller, hvordan planlægningen og dommen hang sammen.

Bogen er det tredje og sidste bind i en trilogi, der indledtes med *Den lange vej mod den 9. april*, der skulle vise sammenhængen og udviklingen i den halvt århundrede lange historie fra indledningen af den tyske krigsplanlægning mod Danmark i begyndelsen af 1890'erne og mod Norge godt 20 år senere, indtil det faktiske angreb blev indledt i 1940. Trilogiens andet bind, *Det lille land før den store krig*, skulle fortælle den indtil da ufortalte historie om Danmark under de internationale kriser før krigsudbruddet og under implementeringen af 1909-forsvarslovene. Arbejdet med at skrive dette andet bind havde ført til et behov for at beskrive opbygningen af det danske militære efterretningsvæsen. Den del af historien videreføres i denne fortælling om den selvforskyldte, uheldige ikke-helt Harry Lembourn og hans saga.

Lembourn vil på vej frem mod den situation i 1928-29, hvor han af tyskerne blev givet en hovedrolle, blive præsenteret, når det emne- og tidsmæssigt er rimeligt. I slutningen af bogen bliver hans skæbne hovedhistorien.

Det er muligt, at Biblen har ret i, at de rene i hjertet som Lembourn er velsignede, og at de derfor skal se Gud. Men vejen til Himmerige er, som fortællingen vil vise, ikke smertefri eller retlinet, og for Harry Lembourn blev de sidste tre årtier af hans liv en kafkask skærsild.

Bogens første halvdel rekonstruerer for første gang 1920'ernes sikkerheds- og forsvarspolitik og dermed fundamentet og rammen for, hvad senere skete. Herunder følges skreddet væk fra neutraliteten og alliancerammens diskrete konsolidering i den nye forsvarsordning og i værnenes generelle forsvarsforberedelser igennem 1920'erne. Her beskrives Krigsministeriets og lokale aktivisters forsøg på at sikre et kupforsvar af det udsatte Sønderjylland på trods af forsvarsordningens manglende indsatsberedskab og generalernes irritation. Værnenes og specielt flådens stadig mere desperate situation mod slutningen af årtiet skitseres. Alt dette var af central betydning for, hvad der foregik senere.

Bogen har fire formål. *For det første* skal den beskrive de væsentlige militære idéer og aktiviteter i den periode fra 1919 til 1929, hvor dansk forsvars strate-

giske ramme var en de facto-alliance med ententemagterne England og Frankrig og snart først og fremmest Frankrig. *For det andet* følger den opbygningen af Sønderjyllands forsvar og herunder modsætningsforholdet mellem Hærens to centrale myndigheder, Krigsministeriet og Generalkommandoen. *For det tredje* følges forløbet af det sammenbrud af dele af den valgte forsvarspolitik, der blev katalyseret af Lembourn-sagen. *For det fjerde* følges denne sags forløb og herunder, hvordan den altid loyale, overpligtopfyldende og korrekte officer Lembourn med et nutidigt udtryk blev “kastet under bussen” og derefter gentagne gange ivrigt overkørt, en handling, der markerede Danmarks forskrækkede tilbagevenden til den demonstrative underlæggelse sig Tysklands magt, der havde styret neutralitetspolitikken 1917-18, og som blot fik en ny form den 9. april 1940. Bl.a. denne artikels undersøgelse viser, at de to væsentlige tyske myndigheder i spillet om politikken over for Danmark var udenrigstjenesten – med gesandten i København – som den tilbageholdende side med en forstående holdning til danske synspunkter og den tyske marines ledelse som den mistroiske og negative side.¹ Denne fortsat kritiske grundholdning til Danmark i den tyske marine er et centralt udgangspunkt for denne historie.

Specielt den normale danske læser, der ikke kan forestille sig noget mindre interessant end en rekonstruktion af militærets planlægning og andre krigsforberedelser i fredstid, vil kunne få den opfattelse, at der er tale om en tre-fire bøger i en. Jeg kan berolige pågældende med, at tingene hænger sammen således at de forskellige spor – efterretningstjenesten, den militære planlægning af Sønderjylland og Jylland, flådens krigsspil, Lembourns skæbne, Tysklands fantomsmerter efter 1919, myten om, hvordan Danmark slap igennem 1. Verdenskrig, den gryende danske nationalfascisme, venstrefløjens afrustningsutopi og de danske værns eksistenskamp efter ti års underfinansiering – alle bringes sammen i historien.

Læseren kan dog gå direkte til bogens lidet opbyggelige personhistorie og senere søge grundlaget for det skete. Så skal man via kapitlerne 17 og 29 gå direkte til kapitel 36 og fortsætte derfra. Kun få vil kunne overkomme at læse bogen i ét stræk. Teksten er derfor skrevet og organiseret, så man uden tab kan fordøje et hovedafsnit af gangen.

Forskningen til trilogien er blevet afgørende lettet af, at forfatteren er så gammel, at hans uddannelse i gymnasiet og på officersskolen ud over engelsk omfattende tysk og fransk, og hans studieordning på København Universitets humanistiske fakultet omfattede kravet om at kunne læse kilder på disse sprog samt latin. Årsagen til, at citater her i bogen på disse sprog samt svensk og norsk ikke oversættes til dansk er imidlertid først og fremmest, at en oversættelse vil give tab af nuancer. For at sikre, at mindre heldige læsere kan følge med, omfatter teksten før eller efter citatet et udtræk af dets centrale indhold.

Indledning

“Man ved saare godt i Danmark, at Tysklands Retfærdighedssans er betydelig mindre end dets Had til Frankrig, og at Dommen kun var en Protest mod Frankrig og Danmark ...” (Harry Lembourn i et brev den 28. maj 1933 fra Paris til Christian X's kabinetschef, kammerherre Antonius Krieger).

1920'erne erindres nu som en efterkrigsperiode uden trusler. Forsvarspolitisk var perioden i rammen af 1922-lovene en overgangsfase mellem afviklingen af Københavns Landbefæstning efter 1909-lovene og det meget svage 1932-forsvar, som man i den justerede 1937-version med lidt nyt materiel fra Sudeterkrisen havde den 9. april 1940.

Reelt var perioden fra 1919 til 1925 en udenrigsrigspolitisk og mange steder også indenrigspolitisk ekstremt ustabil og konfliktpræget periode. Det var som perioden fra 1989 til 1995 senere blev det, men uden nogenlunde fungerende internationale samarbejdsorganisationer til at inddæmme de værste virkninger, og mens det efter 1995 varede mere end et årti, før en alvorlig økonomisk krise igen destabiliserede situationen, varede det i 1920'erne kun omkring fire år.

I arbejdet med *Jyllands landforsvar fra 1901 til 1940*² for mere end 35 år siden konstaterede jeg i forlængelse af Knud Larsens disputats' rekonstruktion,³ at Venstregeringen med konservativ støtte endte med en forsvarsordning, der i et kompromis kombinerede partiets venstrefløjs ønske om meget væsentlige besparelser med partiledelsens ønske om at sikre det tilbagevendte Sønderjylland et vist forsvar. Kompromisets columbusæg var valget af en strategisk ramme, der forudsatte tidlig tilbagevenden af entente-flåderne til Østersøen. Min første bog fortsatte derefter med at beskrive, hvordan beskyttelsen af Sønderjylland blev prioriteret, og hvorledes landets forsvar derefter blev opbygget på dette strategiske grundlag indtil op imod 1930, idet Tysklands medlemskab af Folkeforbundet dog allerede fra 1926 havde ændret et centralt element i rammens logik.

I forbindelse med mit genoptagne historiske arbejde efter pensioneringen fra Forsvaret ved udgangen af 2004 blev det stadig mere klart, hvor central en rolle København havde haft som base for Ententens tilstedeværelse i Østersøen fra slutningen af 1918, og hvorledes forholdet fra 1920 skiftede fra en primært

dansk-britisk til en dansk-fransk profil efter dannelsen af Niels Neergaards venstre-regering i maj 1920.⁴

Under arbejdet med Bornholms forsvar og dets plads i dansk forsvarstænkning, blev det klart, at man netop i 1920'erne så øen som særlig udsat.⁵

Under arbejdet med *Den lange vej mod 9. april*⁶ erkendte jeg det for mig dengang uforståelige forhold, at den tyske flåde i 1928 genoptog operative overvejelser vedrørende Danmark. Dette ledte til en beslutning om på et tidspunkt at undersøge dette forhold og derefter til dels at stifte bekendtskab med den relevante forskningslitteratur om den tyske Rigsflåde, dels at foretage supplerende forskningsbesøg i det tyske militærarkiv i Freiburg im Breisgau.

Med *Det lille land før den store krig*⁷ indledtes som nævnt i forordet arbejdet med at forstå, hvorledes den danske militære efterretningstjeneste blev opbygget og fungerede før 1. Verdenskrig. Fokus blev på den moderate venstremand Klaus Berntsens bidrag som regeringsleder og forsvarsminister, hvilket gav et godt indblik i, hvorledes han og hans i princippet forsvarspositive meningsfæller inden for partiet så på dansk forsvars rolle og muligheder. Da det fra 1920 var den nu ældede Klaus Berntsen som forsvarsminister, der sammen med den moderate leder Niels Neergaard som statsminister besatte to af regeringens sikkerhedspolitiske nøglepositioner, var bekendtskabet også relevant for denne bog. Regeringens første udenrigsminister, diplomaten Harald Scavenius, kendte jeg fra et senere projekt.⁸

Studiet af efterretningstjenesten blev sammen med Ole Grøn fortsat ind i mellemkrigstiden, nu med fokus på virksomheden i Sønderjylland.⁹ Arbejdet fortsatte med en analyse af dele af den tidligere chef for Generalstabens Efterretningssektion, oberstløjtnant Erik Withs, privatarkiv. Her skitserede han bl.a. den rolle, han fra 1919 til 1924 havde som formel leder af den "Bolsjevikcentral", der var blevet etableret efter internationalt ønske. Centralen var et "clearing house"-samarbejde mellem landenes efterretningstjenester og pasmyndigheder om efterretningsvirksomheden mod Sovjetrusland og dets revolutionære agenter og lokale meningsfæller.¹⁰

Erik With blev derefter stabschef ved Generalinspektøren for Fodfolket, der havde ansvaret for forsvarsplanlægningen vest for Storebælt: Her fik han en central rolle i udviklingen af den nye forsvarsplan for Sønderjylland. I de senere par år har jeg konstant haft gavn af en tæt og løbende dialog med efterretningshistorikeren Kristian Bruhn, der fra sin ph.d.-afhandlings periode op til 1. Verdenskrig¹¹ nu fokuserer på dansk efterretningsvirksomheds internationale ramme i de efterfølgende år.

Jeg mødte som nævnt i forordet første gang Harry Lembourn-sagen i et avisudklip fra *Nationaltidende*. Derefter gjorde efterretningshistorikeren Thomas Wegener Friis mig opmærksom på Jürgen W. Schmidts artikel om sagen.¹² Som nævnt var det nærliggende at koble forløbet af Lembourn-sagen sammen med udviklingen i den tyske marines perceptioner og med reaktionen på sagen i

den daværende Venstregering, der omfattede netop de folk, der jævnfør Knud Larsen i 1920-22 havde været dem, der havde været i opposition til den valgte forsvarspolitiske linje med samarbejdet med Det Konservative Folkeparti. Kun Neergaard havde som finansminister stadig en nøglerolle.

I bogens rekonstruktion af begivenhederne har efterretningsvirksomhed en meget betydelig rolle. Men her er det ikke Lembourns kun ugelange hovedløse improviserede rekrutterings- og spionageforsøg, der er det interessante som andet end udgangspunktet for den meget lidt smukke danske håndteringsindsats i situationen og senere. Det væsentlige efterretningshistoriske emne er, hvordan Tyskland og specielt landets flåde kun søgte efterretninger, der bekræftede de ledende officerers forudfattede meninger. Folk med sammenfaldende opfattelser som den svenske marineattaché gjorde som ønsket, og hans danske kontakter udnyttede situationen til et forsøg på at fremme egen agenda.

Lembourn kan synes at være et besynderligt valg som central figur i en bog som denne. Han var jo blot en lille mand, der ved en fatal fejltagelse placerede sig et forkert sted på et afgørende tidspunkt og derfor blev ofret af sit land, i hvad der blev set som en nødvendig tilpasning til magtrealiteterne. Det er jo noget, som enhver soldat må se i øjnene kan blive hans skæbne, men ikke som

Fra det varme dansk-franske militære samarbejde midt i 1920'erne. Her fra en frokost under en fransk delegations besøg i Tønder. Den franske officer for bordenden er med stor sandsynlighed militærattachéen, oberst Louis Burin des Roziers på besøg fra Haag. Under krydset til højre ses kaptajn Harry Lembourn, og over for ham ses hans bataljonschef, oberstløjtnant Ove Christian Obel. (Berlingske Tidende, Morgenudgaven, 10. januar 1929, dvs. dagen efter Leipzig-spionagedommen over Lembourn) (Foto: Rigsarkivet)

her. Han var ikke en mand af vor tid i andet end som far. Han var med sine idealer allerede en anakronisme i sin egen tid. Men som læseren gradvis vil forstå, specielt læsere med personlig erfaring fra beslutningsforløb og efterfølgende forvaltning af disse, fortæller hans historie ikke kun noget om datidens Danmark og om dens tids statslige bureaukratiers optræden.

For at få en skitse over, hvad der følger i den lange bog, er det måske en idé at starte læsningen med det engelske resumé i dens slutning.

Teksten opdeles i princippet i korte kapitler, der hvert dækker et afgrænset emne i en tilsvarende afgrænset periode. Kapitlerne er grupperet sammen i bogens hovedafsnit, og inden for disse er emnerne i størst mulig grad ordnet kronologisk. Historien vil derfor blive fortalt, som man lægger et puslespil med flere tusind brikker. Forskellige dele af dette samles på forskellige dele af bordet for forhåbentligt til sidst at fremstå som et hele.

Forhenværende chefredaktør Stiegfried Matlok hjalp mig til at forstå det tyske mindretals reaktion på Genforeningen og Lembourns arrestation. Bo Berg fra Krigsarkivet i Stockholm hjalp hurtigt og effektivt med supplerende arkivalier, da den svenske marineattachés nøglerolle i historien blev klar. Jesper Düring Jørgensen hjalp bl.a. med hjælp til forstå Udenrigsministeriets Pressebureaus rolle og med pres til at søge den yderste krog af Rigsarkivet. Ole Grøn, Knud Larsen, Bernadette Preben-Hansen og Hans Würtzen læste teksten igennem.

En speciel tak til Harry Lembourns datter Grace Fry samt hendes søn Stuart Fry samt Niels Øhlenschläger, Christian Lembourn og Astrid Goldsmith fra Stuarts generation i den udvidede familie i Danmark, England og Australien. De stillede, hvad de huskede, samt alle familiesamlinger og fotografier til rådighed, og Astrid hjalp stædigt med at forbedre resuméets engelsk.